

Národná správa k pilotnému trasovaniu absolventov stredných odborných škôl na Slovensku 2024

© Štátny inštitút odborného vzdelávania

Publikované: január 2025

Na príprave dokumentu pracovali: Ľuba Habodášzová, Ľubica Gáľlová, Tatiana Pončáková, David Martinák

Správa vznikla ako výstup národného projektu Zavedenie manažérstva kvality v OVP a vzdelávaní dospelých financovaného z Programu Slovensko.

Spolufinancovaný
Európskou úniou

PROGRAM
SLOVENSKO

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VÝSKUMU,
VÝVOJA A MLÁDEŽE
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Úvod

Rôzne nástroje trasovania absolventov slúžia pre získavanie informácií o ďalších kariérnych a vzdelávacích cestách absolventov jednotlivých stupňov vzdelania. Národný dotazníkový prieskum absolventov stredných odborných škôl slúži na doplnenie informácií, ktoré sú v súčasnosti k dispozícii na základe administratívnych údajov dostupných prostredníctvom informačných systémov štátu. Aj keď údaje z prieskumu nie sú reprezentatívne, predstavujú prvú sondu do názorov absolventov na získané zručnosti a ich skúsenosť so štúdiom na stredných odborných školách. Národný dotazníkový prieskum je zároveň dôležitý medzikrok k motivácii stredných odborných škôl k získavaniu vlastnej spätnej väzby od absolventov pre zlepšenie vzdelávacích procesov na svojich školách. Respondenti pilotného národného prieskumu vo všeobecnosti reportujú pozitívnu skúsenosť so svojim štúdiom, avšak priestor pre zlepšenie sa javí v rozšírení zručností pre ich budúce uplatnenie. Pribeh pilotných aktivít počas trvania národného projektu a ich vyhodnotenie umožní rozhodnutie ohľadom ďalšieho fungovanie a podoby trasovania absolventov.

Východiská

Na Slovensku je neštandardne vysoký podiel stredoškolákov v stredoškolskom odbornom vzdelávaní. S podielom žiakov na stredných odborných školách (SOŠ) na úrovni 68 % je Slovensko vysoko nad priemerom EÚ na úrovni 49 %¹. Hlavnou črtou tohto vzdelávacieho prúdu je dôraz na špecifické zručnosti a podiele praktickej výučby, ktorý závisí od ďalšej diferenciácie jednotlivých prúdov tohto druhu vzdelávania. Samostatnou kategóriou sú odbory nižšieho stredného odborného vzdelávania (tzv. F odbory), ktoré donedávna neumožňovali prechod na vyšší stupeň vzdelania². Do poskytovaného vzdelávania SOŠ patria aj pomaturitné odbory, vyššie odborné vzdelávanie a špeciálne postavenie majú konzervatóriá.

Vyššie tretina absolventov SOŠ pokračuje v štúdiu podobne ako ich rovesníci z gymnázií. Podľa dostupných údajov za sledované obdobie sa do pracovného procesu po ukončení SOŠ ročne zapája priemerne 37 % absolventov a 43 % pokračuje v ďalšom štúdiu (Graf 1)³. Pri strednom odbornom vzdelávaní sa historicky predpokladal nástup absolventov na trh práce po ukončení tohto stupňa vzdelania, avšak táto funkcia sekundárneho vzdelávania sa v súčasnosti plní len čiastočne vzhľadom na vysoký podiel absolventov pokračujúcich v štúdiu. Zároveň, vysoký podiel stredoškolského odborného vzdelávania so špecifickými zručnosťami zvyčajne zvyšuje problém odborového nesúladu pri dynamických zmenách na trhu práce.

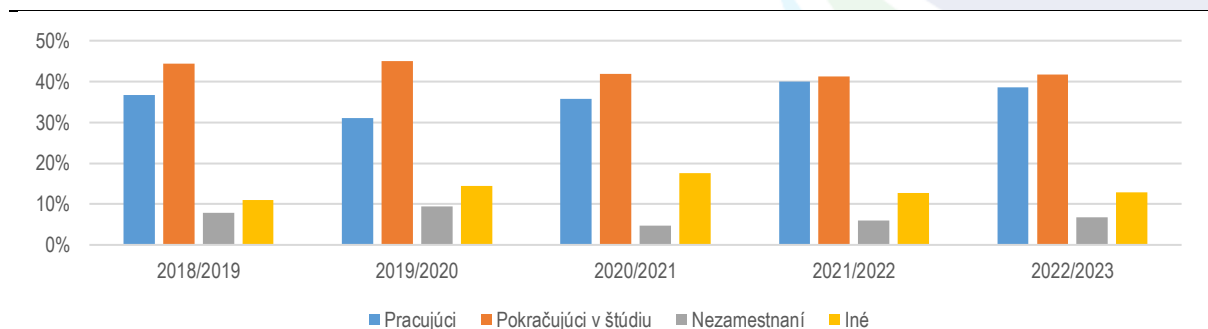
Graf 1: Postavenie na trhu práce absolventov stredných odborných škôl po 12 mesiacoch od ukončenia štúdia⁴

¹ Eurostat, (educ_uoe_enra13)

² Technicky vzaté, títo absolventi sa aj pred legislatívnou úpravou opatrenia reformy v Pláne obnovy a odolnosti (Reforma 4 v Komponente [Dostupnosť, rozvoj a kvalita inkluzívneho vzdelávania](#)) mohli hlásiť na strednú odbornú školu v prípade, ak si počas nižšieho stredného odborného vzdelávania doplnili ekvivalent základnej školy v podobe druhošancového vzdelávania. Reforma v tejto oblasti otvorila aj iné možnosti na doplnenie nižšieho stredného vzdelania. V praxi zatiaľ stále platí, že ide o znevýhodnené skupiny, ktoré čelia bariéram pri vzdelávaní a vstupe na trh práce.

³ Údaje z portálu [Uplatnenie absolventov](#), ktorý je vytvorený na základe prepájania administratívnych údajov analytickými jednotkami Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny a Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže.

⁴ Kategória „iné“ predstavuje osoby, ktoré sa nenachádzajú v sledovaných kategóriách. Ide napríklad o dobrovoľne nezamestnaných, ale napríklad aj príslušníkov ozbrojených síl, ktorých nie je možné v dostupných dátach identifikovať.

Zdroj: ISP, MPSVaR

Nie je zodpovedaná otázka akú konkrétnu úlohu má v súčasnosti stredoškolské odborné vzdelávanie plniť.

Vyššie uvedený kontext je dôležitý pre oživenie diskusie o konkrétnej spoločenskej objednávke, ktorú má spĺňať stredoškolské odborné vzdelávanie a príprava. Ide nielen o objasnenie úlohy odborného vzdelávania a prípravy vo vzťahu k súčasným a budúcim požiadavkám trhu práce, ale aj ako jedného zo stavebných blokov celoživotného vzdelávania a budovania zručností v kontexte prebiehajúcich výziev (napr. starnutie obyvateľstva alebo rastúci nedostatok pracovných síl). V súčasnosti prebieha kurikulárna reforma na základných školách, ktorá do značnej miery reflektuje spoločenskú objednávku na zmenu obsahu a formy výučby. V oblasti stredoškolského vzdelávania sa diskusia sústreďuje najmä na nedostatočnú kapacitu všeobecného vzdelávacieho prúdu (gymnaziá) v porovnaní s dopytom. Reforma, ktorá by reflektovala vysoký podiel absolventov SOŠ v ďalšom štúdiu a tiež často diskutovaný (a zároveň ťažko merateľný) odborový nesúlad, nie je predmetom širšej odbornej diskusie⁵. Nový zákon o vzdelávaní dospelých⁶ parciálne reflektuje úlohu SOŠ v tejto oblasti vzdelávania.

Aj bez systémových zmien existuje priestor pre kroky k zlepšovaniu kvality poskytovaného odborného vzdelávania. Štátny inštitút odborného vzdelávania v rámci národného projektu v súčasnosti realizuje pilotné zavádzanie opatrení pre zabezpečovanie kvality na vybraných SOŠ⁷. Medzi konkrétne ciele projektu patrí najmä systémové zavedenie rovesníckej spätnej väzby (peer review) a využívanie trasovania absolventov s cieľom zvyšovania kvality stredných odborných škôl. Tematicky tak projekt zapadá do všeobecného trendu zdôrazňovania sebahodnotenia a vnútornej reflexie pre zabezpečovanie kvality inštitúcií obdobne ako pri zavedení vnútorných systémov zabezpečovania kvality v rámci akreditácie vysokých škôl. Ide tak o prvky reformy „zdola“, kde opatrenia definujú a realizujú samotní poskytovatelia vzdelávania. Úspešnou implementáciou sa tak môže zvýšiť atraktivita odborného vzdelávania ako rovnocennej vzdelávacej cesty a tak čiastočne znížiť tlak na všeobecný vzdelávací prúd. Stále však platí, že napriek potenciálne pozitívnemu vplyvu aktivít projektu na kvalitu poskytovaného odborného vzdelávania, nemožno tieto aktivity považovať za potrebné systémové zmeny, ktoré musia byť nastavené centrálné a koordinované na úrovni systému. Ide napríklad o optimalizáciu siete škôl, zjednotenie sústavy odborov a úpravu štátnych vzdelávacích programov zhodnotením podielu všeobecných zručností.

Práca s informáciami o uplatnení absolventov vrátane spätnej väzby ohľadom získaného vzdelania je súčasťou vzdelávacích systémov v rôznych krajinách. V rôznych podobách trasovanie absolventov prebieha na úrovni systémov, ale často najmä na úrovni vzdelávacích inštitúcií, predovšetkým vysokoškolských. Zohľadňovanie názorov bývalých žiakov a študentov pri nastavovaní vzdelávacích politík alebo programov sa považuje za jeden z elementov zabezpečovania kvality. V slovenskom kontexte je trasovanie absolventov súčasťou Národnej stratégie celoživotného vzdelávania a poradenstva 2030 (ďalej len Národná stratégia)⁸ v časti

⁵ Možný budúci vývoj politík v oblasti stredoškolského odborného vzdelávania naznačuje [priebežná správa Revízie výdavkov na základné a stredné školy](#) od ÚHP a IVP. Ide najmä o otázku podielu všeobecných vzdelávacích predmetov, ktoré posilňujú prenositeľnosť nadobúdaných zručností pre ďalšie uplatnenie absolventov a zjednotenie odborej sústavy spolu s potenciálnou optimalizáciou siete stredných odborných škôl. Konkrétne návrhy opatrení budú formulované v záverečnej správe, ktorá sa očakáva v prvej polovici roku 2025.

⁶ [292/2024 Z.z.](#)

⁷ Národný projekt „Zavedenie manažérstva kvality v odbornom vzdelávaní a príprave a vzdelávaní dospelých“

⁸ [Národná stratégia celoživotného vzdelávania a poradenstva 2030](#), oblasť 1.9 Vytvorenie komplexného systému trasovania absolventov škôl.

„Vytvorenie komplexného systému trasovania absolventov škôl“, ktorá obsahuje viacero opatrení vrátane realizácie dotazníkového prieskumu absolventov stredných škôl.

Trasovanie absolventov je užitočné pre viaceré zainteresované strany. Štát dokáže výsledky spätnej väzby zapracovať do plánovania a úprav vzdelávacej politiky na základe reálnych dát⁹, zriaďovatelia škôl získajú obraz o efektívnosti výkonu škôl vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti. Ďalej, existuje priestor aby zamestnávateľia dostali informácie o realizácii praktickej časti výučby na pracovisku a využívaní zručností nadobudnutých počas štúdia na trhu práce. V neposlednom rade sa zvýši angažovanosť a participácia študentov a absolventov na ovplyvňovaní kvality poskytovaného odborného vzdelávania.

Budovanie expertízy pre trasovanie absolventov si vyžaduje viacero pilotných projektov, alebo projektových iterácií, a kontinuálne odstraňovanie implementačných úskalí. Na Slovensku máme skúsenosť s trasovaním absolventov vysokých škôl v rámci európskeho pilotného projektu Eurograduate, ktorý prebehol v období február 2022 až január 2024 v 18 krajinách¹⁰ vrátane Slovenska. Podobne ako v iných krajinách, najväčším úskalím ďalšieho využitia získaných dát je extrémne nízka návratnosť dotazníkov, ktorú bude nevyhnutné riešiť v budúcnosti. Okrem tohto projektu, podobné nástroje ako v trasovaní sa využívajú pre účely zberu a vyhodnocovania údajov pre výkonnostné zmluvy v rámci financovania verejných vysokých škôl¹¹. Ide najmä o centrálny zber údajov pre kľúčové indikátory podľa rovnakej metodiky (napríklad podiel predčasne ukončujúcich vzdelávanie, tzv. „drop-out rate“) a dotazníkové prieskumy spokojnosti. Aj keď samozrejme nejde o absolventov ale o súčasných študentov, skúsenosť s týmito nástrojmi podporuje ďalšie využívanie existujúcich databáz a tvorbu metodík pre dotazníkové prieskumy¹², odstraňovanie nedostatkov a zdieľanie dobrej praxe medzi rôznymi článkami štátnej správy.

V budúcnosti by bolo vhodné zvážiť legislatívne úpravy pre ďalšiu podporu a škálovanie projektových aktivít v prípade úspešného pilotovania. Existujúca školská legislatíva podporuje sebahodnotiace procesy, aj keď implementácia v praxi pokrívka. Napríklad, správa o výchovno-vzdelávacej činnosti neplní funkciu internej reflexie organizácie s cieľom zabezpečiť jej stále zlepšovanie. Na interné hodnotenie škôl odkazujú aj metodické materiály Štátnej školskej inšpekcie¹³. Pre systematické budovanie kultúry kvality v samotných školách však bude potrebné explicitne zaviesť do legislatívy nové prvky. Ide najmä o zavedenie povinnosti stredných škôl implementovať vnútorný systém zabezpečovania kvality, vytvorenie pozície pre koordinátora kvality na úrovni VÚC ako zriaďovateľov, a tiež prepojenie interného sebahodnotenia s existujúcim externým posudzovaním kvality a kontrolou Štátnej školskej inšpekcie. Precizovanie potrebných legislatívnych úprav bude možné po vyhodnotení aktivít prebiehajúceho projektu.

Box: Odporúčania Rady pre trasovanie absolventov

Základné princípy trasovania absolventov v rámci Európskej únie boli formulované v Odporúčaní Rady z 20. novembra 2017¹⁴. Členským štátom EÚ sa odporúča aby: „zlepšili dostupnosť a kvalitu údajov o činnostiach absolventov a prípadne osôb, ktoré nedokončili vysokoškolské vzdelávanie a odborné vzdelávanie a prípravu, vrátane toho, aby sa do roku 2020 dosiahol pokrok v oblasti vytvorenia systémov sledovania uplatnenia absolventov, ktoré môžu zahŕňať:

a) zber relevantných **anonymizovaných administratívnych štatistických údajov** z databáz o vzdelávaní, daniach, obyvateľstve a sociálnom zabezpečení;

⁹ Toto je samozrejme možné len pri dosiahnutí reprezentatívnosti zbieraných údajov.

¹⁰ Eurograduate na Slovensku realizovalo CVTI SR. Informácie o priebehu prieskumu sú zverejnené na stránke CVTI SR ([Uplatnenie absolventov vysokých škôl na trhu práce](#)).

¹¹ [Výkonnosť vysokých škôl](#)

¹² [Metodika zberu pre zisťovanie spokojnosti študentov VŠ](#) (Prof. Mgr. Martin Kanovský, PhD).

¹³ <https://www.ssi.sk/metodicke-materialy-pre-skoly/>

¹⁴ [Odporúčanie Rady pre trasovanie absolventov z roku 2017](#)

b) rozvoj **dlhodobých zisťovaní o absolventoch na úrovni vzdelávacieho systému** a v prípade potreby na inštitucionálnej úrovni, s ohľadom na význam kvalitatívnych údajov o prechode ľudí na trh práce alebo do ďalšieho vzdelávania a odbornej prípravy a o ich následnej kariére a

c) možnosť, aby mohli verejné inštitúcie **prepájať anonymizované údaje z rôznych zdrojov** s cieľom vytvoriť komplexný obraz o výsledkoch absolventov“.

Ďalej sa odporúča zbierať údaje v nasledovných oblastiach:

1. Socio-demografické a socio-ekonomické informácie
2. Informácie o vzdelávaní a odbornej príprave
3. Informácie o zamestnaní alebo ďalšom vzdelávaní a odbornej príprave
4. Relevantnosť vzdelávania a odbornej prípravy pre zamestnanosť alebo celoživotné vzdelávanie
5. Kariérny postup.

Nastavenie systému trasovania závisí od konkrétneho záujmu a priorít tvorcov politik. Realizácia však musí mať jasne vymedzený cieľ a účel využitia údajov. Odporúčanie Rady obsahuje nasledovné okruhy využitia informácií získaných z trasovania:

1. "Posilnenie **kariérneho poradenstva** pre budúcich študentov, súčasných študentov a absolventov"
2. "Podpora **navrhovania a aktualizácie učebných osnov (kurikula)** na zlepšenie získavania relevantných zručností a zamestnatelnosti"
3. „Zlepšenie **zosúladzovania zručností (skills matching)** na podporu konkurencieschopnosti a inovácie na miestnej, regionálnej a národnej úrovni a na riešenie nedostatku zručností“
4. "Prispievanie k **tvorbe politik na národnej úrovni aj na úrovni Únie**"

Trasovanie absolventov na Slovensku

Realizácia trasovania absolventov na Slovensku je zarámčovaná do troch pilierov, ktoré sa vzájomne dopĺňajú. Opatrenie v Národnej stratégii definovalo tri piliere trasovania:

- zber údajov pomocou prepájania administratívnych dát, (t.j. analýza údajov z rôznych informačných systémov štátnych orgánov),
- centralizovaný zber údajov pomocou štandardizovaného národného dotazníka určený pre absolventov
- individualizované školské dotazníky realizované samotnými školami.

Aj keď sa tieto úrovne trasovania môžu realizovať samostatne, užitočnosť spočíva v komplementarite získavaných informácií. Nepredstavujú tak zoznam, z ktorého je možné si vybrať najviac preferovaný nástroj.

Prvý pilier trasovania sa už úspešne realizuje niekoľko rokov. Využitím administratívnych údajov od školského roka 2018/2019 už prebieha realizácia prvého piliera trasovania absolventov stredných a vysokých škôl. Prepájané administratívne údaje získané z informačných systémov orgánov štátnej správy poskytujú informácie ohľadom uplatnenia absolventov po roku ukončenia štúdia na trhu práce a miezd pre pracujúcich na úrovni stupňov vzdelania, odborov, škôl, krajov a obcí. Ďalej poskytujú informácie o forme práce (zamestnaní, SZČO, práca na dohodu a práca v zahraničí), priemerné a mediálne mzdy pre zamestnaných na Slovensku. Súčasnú verziu prvého piliera rozvíjajú v spolupráci Inštitút vzdelávacej politiky MŠVVaM SR a Inštitút sociálnej politiky (ISP) Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, na stránkach ktorého je aj prístupný¹⁵.

Administratívne dáta sú objektívne najvhodnejší dátový zdroj, avšak majú aj limitácie. Administratívne spracovanie dát má niekoľko výhod. Ide o populačné dáta, ktoré sú jednoznačne interpretovateľné na základe jasných kritérií príslušných registrov. Ďalej, nevyžaduje sa súčinnosť respondentov, keďže neprebíha žiaden dodatočný zber údajov a takto spracované citlivé dáta sú chránené súčasnou legislatívou. Nevýhodou však zostáva

¹⁵ Portál [Uplatnenie absolventov](https://uplatnenie.sk) z dielne analytických jednotiek IVP a ISP je novšia verzia predchádzajúceho portálu [Uplatnenie.sk](https://uplatnenie.sk), tiež realizovaný pod záštitou MPSVaR. Nová verzia portálu vychádza z nasledovných administratívnych registrov (informácia z portálu): Základným zdrojom údajov je Rezortný informačný systém Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR, ktorý bol doplnený o dáta o poistných vzťahoch evidovaných Sociálnou poisťovňou, údaje o uchádzačoch o zamestnanie evidovaných Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny, údaje o zdravotnom poistení evidované Úradom pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou a dáta z Registra právnických osôb, podnikateľov a orgánov verejnej moci spravovaného Štatistickým úradom SR.

absencia „mäkkých“ údajov, akými sú názory na poskytnuté vzdelanie, faktory ovplyvňujúce rozhodovanie a celková spokojnosť absolventov s ich kariérnymi a vzdelávacími cestami. Prvý pilier slúži najmä pre doplnenie informovanosti pri výbere školy pre žiakov a rodičov, poskytuje informácie pre zriaďovateľov o uplatnení absolventov ich škôl, ako aj školám samotným. Jeho využiteľnosť pre účely zlepšovania poskytovaného vzdelávania na školách je menej jednoznačná. Z toho dôvodu rezort školstva, na základe opatrení z Národnej stratégie, pristúpil k doplneniu prvého piliera trasovania ďalšími dvoma piliermi prostredníctvom už spomínaného národného projektu „Zavedenie manažérstva kvality v OVP a vzdelávaní dospelých“¹⁶.

Druhý pilier trasovania absolventov predstavuje zber kvalitatívnych údajov pomocou celonárodných prieskumov. Ide o štandardizovaný dotazníkový zber určený všetkým absolventom. Cieľom je získanie informácií o názoroch absolventov na poskytnuté vzdelávanie a uplatniteľnosť po období zhruba 15 mesiacov po ukončení štúdia. Účelom takto získaných informácií je prispieť k informovanosti o schopnosti systému ako takého pripravovať absolventov s dostatočnými relevantnými zručnosťami nielen pre súčasný trh práce, ale aj pre prebiehajúce a budúce zmeny, či už technologické, digitálne, zelené, a spoločenské. V centre záujmu je však naďalej otázka súladu zručností so súčasnými potrebami trhu práce, ktorú je ťažko kvantifikovať z administratívnych dát. Tento tematický záber je daný aj tým, že druhý pilier realizovaný v rámci národného projektu sa týka výlučne SOŠ.

Tretí pilier trasovania prebieha prostredníctvom individualizovaných školských dotazníkov. Dôvodom pridania ďalšej úrovne trasovania je umožniť školám prispôsobiť si dotazníky vlastným potrebám, akými je spätná väzba napríklad na špecifické zručnosti v školských vzdelávacích programoch a ich vyhodnotenie, ako aj vyššia úroveň detailu pri skúmaných oblastiach v druhom pilieri. Školské dotazníky majú výhodu v konkrétnej špecifikácii otázok, ktorá nie je možná na národnej úrovni (napríklad spätná väzba ohľadom konkrétnych odborov, alebo aj jednotlivých predmetov). Keďže opäť platí, že na Slovensku pilotujeme tretí pilier v národnom projekte určenom pre SOŠ, dôraz je na zisťovaní uplatniteľnosti absolventov v odbore, ktorá školám potenciálne umožní optimalizovať ponuku odborného vzdelávania. Podpora zo strany ŠIOV spočíva v popularizácii užitočnosti spätnej väzby pre školy, pomoc pri tvorbe školských dotazníkov, spracovaní dát, ale aj v propagácii budovania vzťahov škôl s ich bývalými žiakmi ako širších a stabilných komunít formou tzv. alumni klubov.

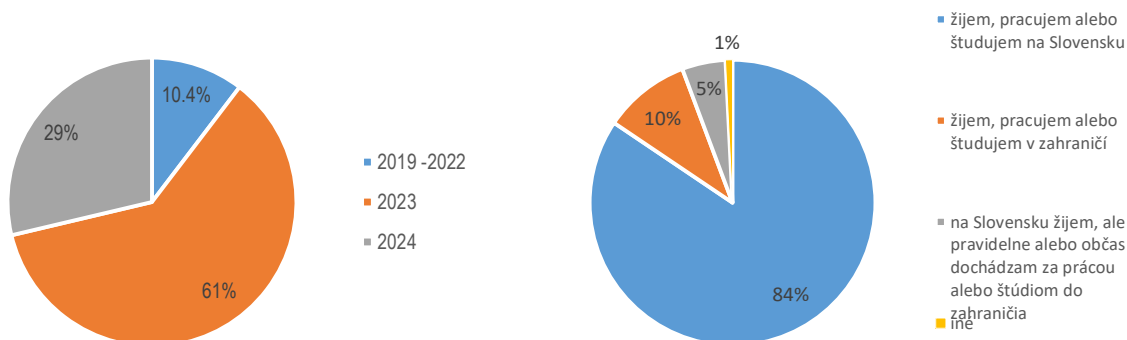
Výsledky prieskumu

Na jeseň školského roka 2024/2025 ŠIOV realizoval prvý pilotný dotazníkový prieskum absolventov SOŠ, t.j. druhý pilier trasovania. Výsledky tohto prieskumu slúžia ako odrazový bod pre ďalšiu diskusiu - nejde o reprezentatívne dáta, na základe ktorých sa dajú v tejto fáze formulovať opatrenia. Realizovaný dotazníkový zber bol významne ovplyvnený nekompletnými, resp. nesystematicky vedenými databázami kontaktov absolventov na školách (viac v Boxe o metodike prieskumu), čo ovplyvnilo konečný počet dotazníkov po ukončení zberu, konkrétne 1767 dotazníkov. Najpočetnejšou kohortou boli absolventi zo školského roka 2022/2023 nasledovanou kohortou najčerstvejších absolventov z roku 2023/2024 (Graf 2). Prevažná väčšina respondentov žije na Slovensku, pozitívom zberu je zachytenie absolventov žijúcich v zahraničí (Graf 3).

Graf 2: Kohorty absolventov podľa roku ukončenia štúdia

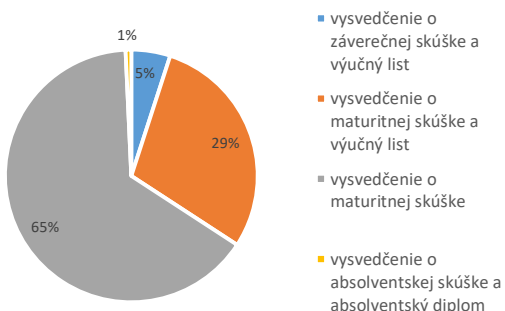
Graf 3: Absolventi podľa bydliska

¹⁶ Prebiehajúce aktivity projektu sú zverejnené na stránke okvalite.sk

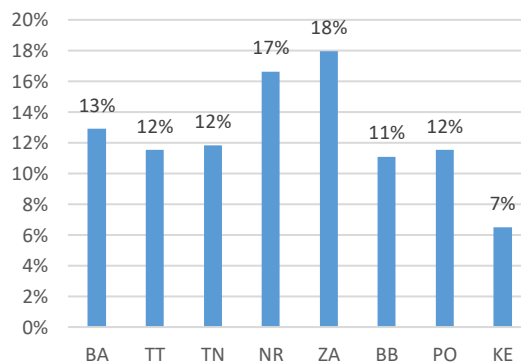

Dotazníkový prieskum pokrýval všetky kraje, najviac zastúpená kategória respondentov boli absolventi s maturitou bez výučného listu (Graf 4). V dennej forme štúdia študovalo 98 % respondentov. Podiel respondentov v štátnych SOŠ bol 90 %. Najviac respondentov bolo zo Žilinského kraja, čo pripisujeme vlastným aktivitám Žilinského samosprávneho kraja, ktoré predchádzali národnému zberu údajov (Graf 5)¹⁷. Respondenti boli požiadaní uviesť svoj odbor, ak nevedeli presné znenie, mohli uviesť približný názov. Následné agregovanie odpovedí do odborov alebo skupín odborov ukázalo najväčšie zastúpenie respondentov z obchodných akadémií, zdravotníckych odborov, elektrotechniky a strojárstva (Graf 6). V grafe uvádzame len odbory alebo skupiny odborov, ktoré boli zastúpené najmenej 50 respondentami.

Graf 4: Absolventi podľa stupňa vzdelania

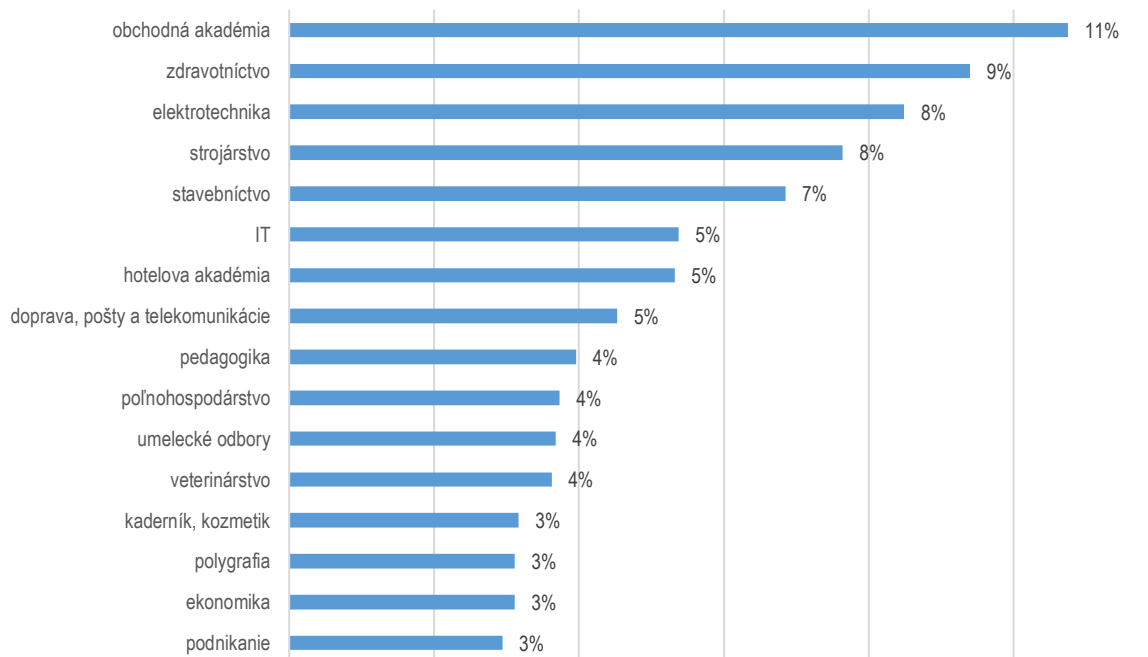

Graf 5: Podiel absolventov podľa krajov

Graf 6: Zastúpenie odborov alebo skupín odborov

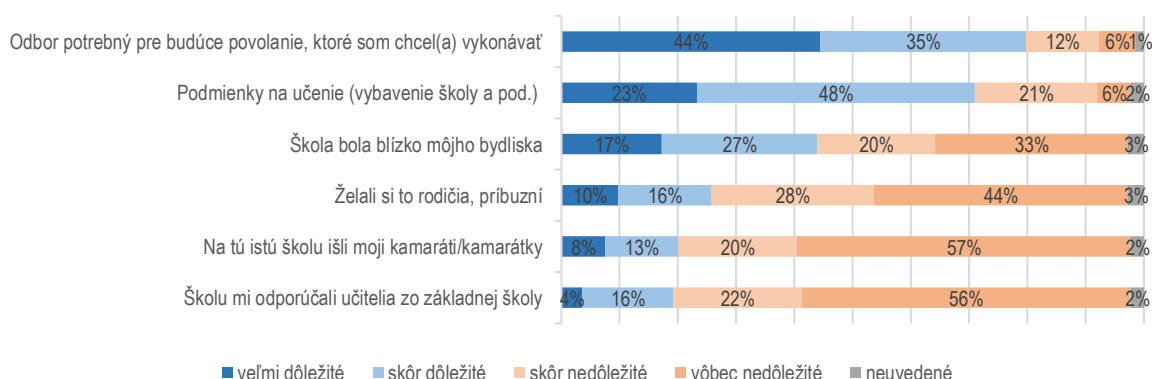
¹⁷ V porovnaní s CVTI údajmi o absolventoch za školský rok 2022/2023 sa dajú Košický a Prešovský kraj považovať za podhodnotené. Až 94 % respondentov v prieskume má úplné stredné odborné vzdelanie (s maturitou), pričom podľa CVTI údajov táto skupina predstavuje 66 % z absolventov SOŠ. Pripomínáme, že prezentované dáta nepredstavujú jednu kohortu. Porovnanie s populáciou je tak len orientačné.

Pozn.: uvádzané len odbory alebo skupiny odborov s počtom respondentov najmenej 50

Medzi dva najvýznamnejšie faktory výberu SOŠ patria podľa respondentov odbor a podmienky na učenie, tretím faktorom je blízkosť školy k bydlisku (Graf 7). Prvá skupina otázok sa sústredila na absolvovanú strednú školu. V prípade prestupov alebo pokračovania štúdia na inej strednej škole pre vyšší stupeň vzdelania, respondenti boli inštruovaní referovať k poslednej navštevovanej škole. Relatívne slabo zastúpených faktorom je vplyv učiteľov na základnej škole. Dôvody, ktoré sa neviažu k vnútornej motivácii o konkrétne štúdium sme zachytili možnosťou odpovede „na tú istú školu išli moji kamaráti“ a „želali si to rodičia/príbuzní“, podiel respondentov, pre ktorých to boli významné faktory bol relatívne nízky.

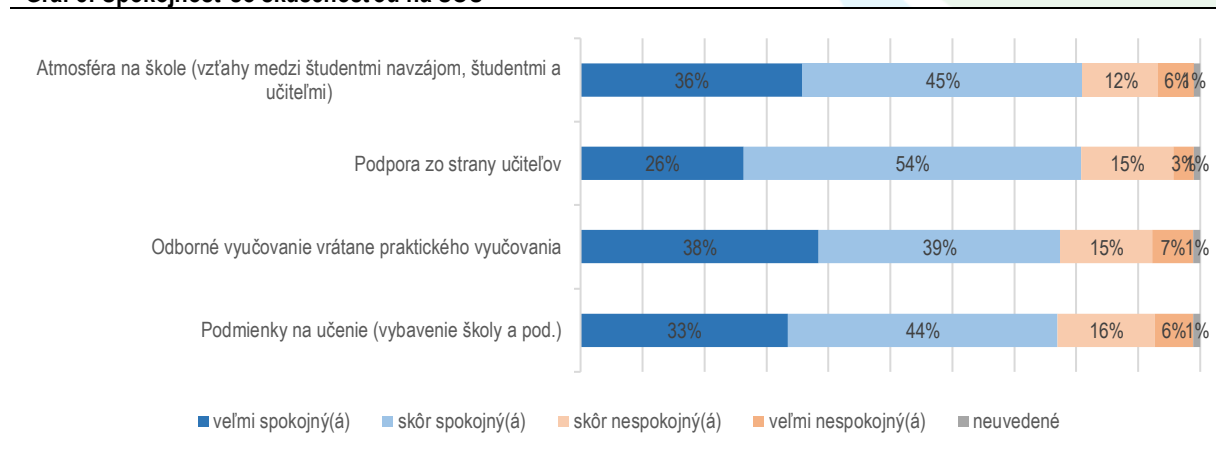
Graf 7: Dôležitosť faktorov pre výber SOŠ

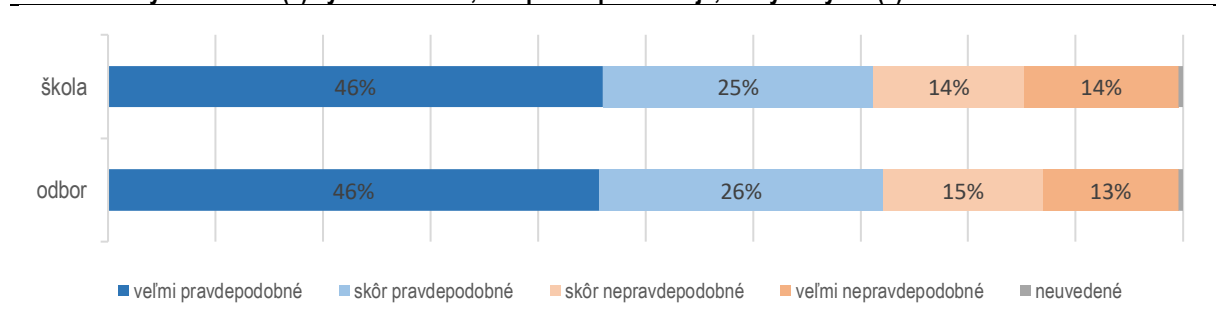
Respondenti vo všeobecnosti deklarujú relatívne vysokú mieru spokojnosti so strednou školou (Graf 8). Respondenti hodnotili svoju skúsenosť so strednou školou v troch otázkach. Prvá sa orientovala na posúdenie jednotlivých aspektov, ďalšie dve otázky smerovali k názoru pre opakovaný výber toho istého odboru alebo školy.

Tomu zodpovedajú aj odpovede na otázku opakovaného výberu. Zhruba 70 % respondentov by si zvolilo ten istý odbor alebo tú istú školu (Graf 9).

Graf 8: Spokojnosť so skúsenosťou na SOŠ

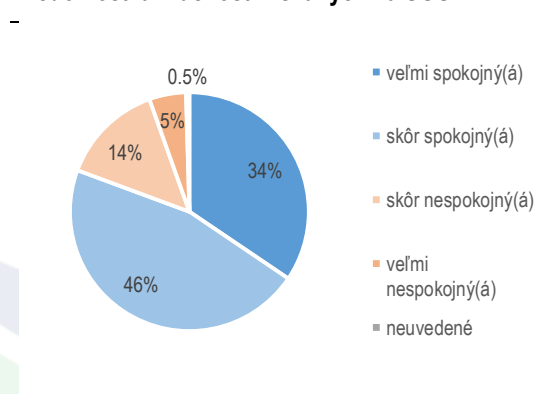

Graf 9: Ak by si si mohol(a) vybrať ešte raz, ako pravdepodobné je, že by si vybral(a) tú istú školu alebo odbor?

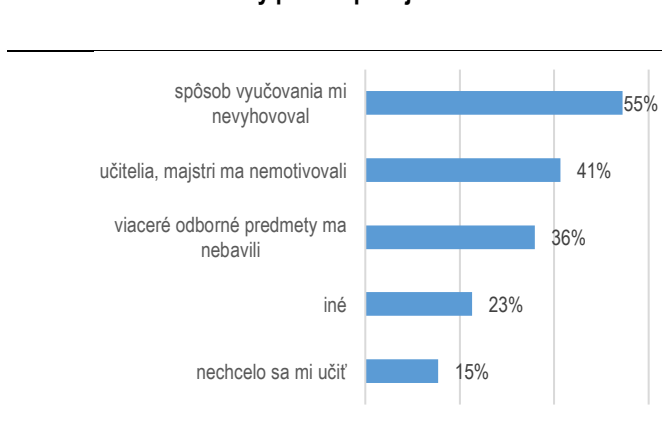

Hodnotenie získanej úrovne vedomostí a zručností bolo do značnej miery pozitívne – až 80 % respondentov je veľmi alebo skôr spokojných (Graf 10). Za najvýznamnejšie dôvody nespokojnosti respondenti uvádzali nevyhovujúci spôsob vyučovania a slabú motiváciu zo strany vyučujúcich (Graf 11). V rámci otvorenej otázky ohľadom uvedenia iných dôvodov pre nespokojnosť sa často objavovali výhrady spojené s nedostatkom alebo relevantnosťou praktickej prípravy, slabá motivácia samotných vyučujúcich, vplyv pandémie a aj slabá pripravenosť pre štúdium na vysokej škole.

Graf 10: Spokojnosť s dosiahnutou úrovňou vedomostí a zručností získaných na SOŠ

Graf 11: Dôvody pre nespokojnosť

Z odpovedí respondentov – dôvody pre nespokojnosť (iné):

„Učebné plány a osnovy nie sú v súlade s praxou, mnohé sú zastaralé, dávno sa v praxi nevyužívajú.“

„Viaceré predmety neboli spojené s odborom a tie čo boli som sa tam veľa nenaučil.“

„Absolútne ma to nepripravilo na budúce povolanie, takmer každá pozícia si vyžadovala vysokú školu alebo výhodou by bola prax.“

„Učivo, ktoré sa preberalo, mi vôbec nebolo potrebné v praxi a pri vysokej škole bolo nedostačujúce.“

„Niektorí učitelia nemali vôbec záujem nás ten predmet naučiť“.

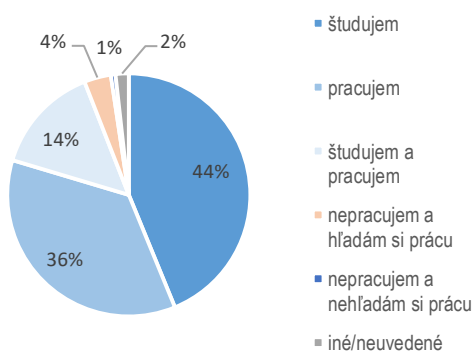
„Na odbore kuchár sme skoro nič nevarili, takže som nezískal žiadne skúsenosti.“

„Miesto učenia praktickej výučby, nás používali ako lacnú pracovnú silu.“

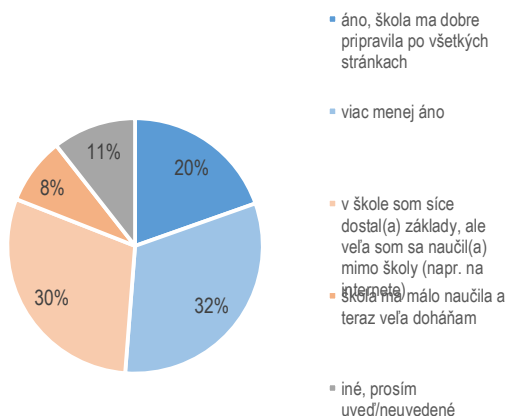
„Odborné vzdelávanie čo sa týka praxe, v ktorej by ma mali naučiť pohybovať sa a pracovať, vo svojom remesle zlyhalo na plnej čiare, majstri zastaralí a zatrpklí, neochotní vyučovať a učiť žiakov nové veci, náradie nepoužiteľné. (áno mali sme na škole jednu učebňu, kde bolo všetko nové a kde by sa dalo kludne vyučovať a aj niečo naučiť, ale tam bol vstup zakázaný, používala sa len keď bola na škole kontrola :D).“

Zhruba polovica pracujúcich respondentov uviedla, že sa cítia dostatočne dobre pripravení na pôsobenie na trhu práce. Respondenti odpovedali na otázky týkajúce ich názorov na využiteľnosť získaných vedomostí a zručností na trhu práce. V analýze boli ponechané všetky kohorty respondentov a to aj vzhľadom na to, že otázky, ktoré boli do dotazníka zaradené, nie sú časovo citlivé (napríklad dĺžka hľadania zamestnania). Za pracujúcich absolventov považujeme respondentov, ktorí uviedli že pracujú rôznymi formami, a to zamestnanie, podnikanie, práce na dohodu, práca a štúdium zároveň a práca v rodinnej firme. Podiel pracujúcich respondentov bol 51 % (Graf 12). Z nich 52 % uviedlo, že sa ich škola dostatočne pripravila na ich súčasnú pôsobenie na trhu práce (Graf 13). Z respondentov, ktorí vybrali možnosť „iné“, takmer všetci uvádzali, že nepracujú v odbore, ktorý vyštudovali.

Graf 12: Postavenie na trhu práce

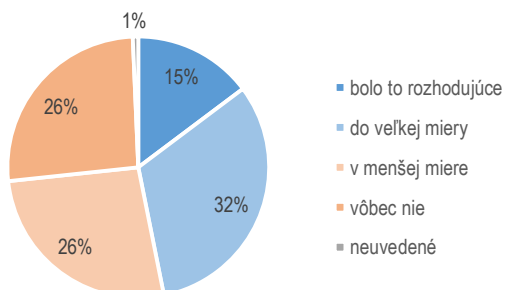
Graf 13: „Myslíš, že ťa škola dobre pripravila na súčasnú prácu?“

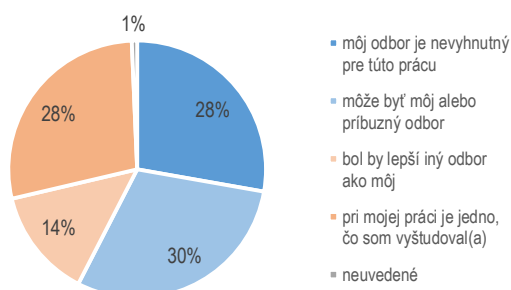
Vyštudovaný odbor bol dôležitý pri hľadaní práce alebo začatí podnikania pre 47 % pracujúcich respondentov a ďalších 27 % uviedlo, že odbor bol dôležitý do menšej miery (Graf 14). Otázka, ktorá smerovala

k zisteniu odborového nesúladu formou posúdenia dôležitosti odboru pre súčasnú prácu respondenta naznačuje, že 58 % pracujúcich respondentov pracuje v odbore alebo v príbuznom odbore (Graf 15).

Graf 14: „Do akej miery ti vyštudovaný odbor pomohol nájsť prácu alebo začať podnikat’?“

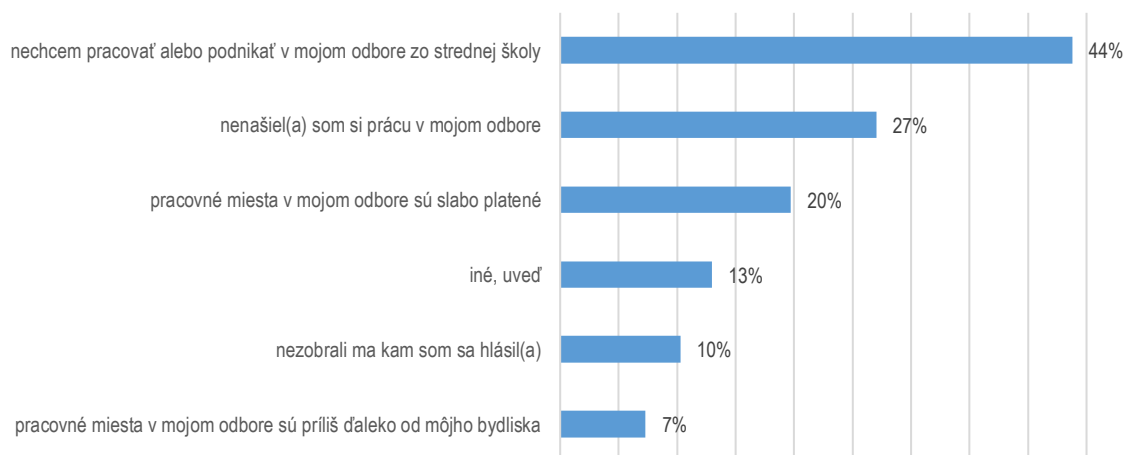

Graf 15: „Ako dôležitý je pre tvoju súčasnú prácu odbor, ktorý si vyštudoval(a)?“

Odborový nesúlad pracujúcich respondentov bol najmä z dôvodu nezáujmu o prácu v odbore. Za prácu mimo vyštudovaného odboru sú považovaní respondenti, ktorí uvádzajú, že pre ich súčasnú prácu by bol lepší iný odbor alebo pre ich prácu nie je dôležité aký odbor vyštudovali. Najčastejšie vyskytujúci dôvod pre prácu mimo odbor bola neochota pracovať alebo podnikat’ vo vyštudovanom odbore - 43 % respondentov pracujúcich mimo svoj odbor nechce pracovať vo svojom odbore (Graf 16). Prepojením s odpoveďami o dôležitosti odboru pri výbere strednej školy sa ukázalo, že takmer polovica týchto respondentov (46 %) uvádzala odbor ako veľmi alebo skôr dôležitý faktor pri výbere strednej školy. Ďalším často uvádzaným dôvodom pre prácu mimo odbor bolo nenájdenie práce vo svojom odbore a slabo platené pracovné miesta vo vyštudovanom odbore. Medzi odpoveďami v kategórii „iné“ respondenti viac menej zdôrazňovali už uvedené dôvody, prípadne reflektujú na ich flexibilitu pracovať v inom odbore alebo popri štúdiu.

Graf 16: „Prečo nerobíš prácu vo svojom odbore?“ (len tí, čo pracujú mimo odbor)

Z odpovedí respondentov – dôvody pre prácu mimo odbor:

„Nehľadala som nič s odborom, ktorý som vyštudovala. Prišla mi ponuka na prácu bez ohľadu na moje vzdelanie, a prijala som ju.“

„Moja práca je časovo lepšie manažovateľná.“

„Čakal som od školy niečo iné a zistil, že to nie je pre mňa, ďalej prišiel Covid a už som si nevedel zmeniť školu, tak som ju skrátka dokončil.“

„Išla som do zahraničia skúsiť niečo nové a iné.“

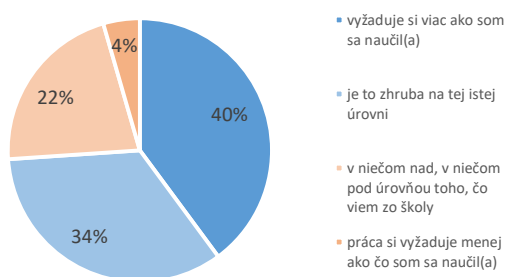
„Začala som podnikat' už na strednej škole a naplňa ma to viac, ako práca v odbore.“

„Aj keď čiastočne vykonávam prácu, kde sú niektoré zručnosti z odboru počas štúdia, našla som sa v iných veciach.“

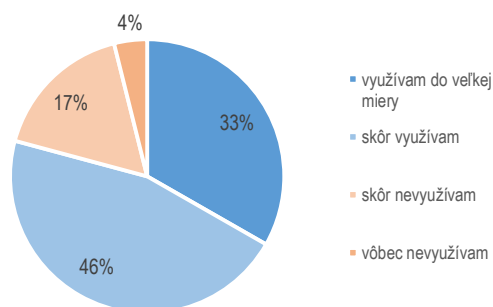
„Momentálne popri VŠ zatiaľ nemám vedomosti na takej úrovni aby som pracovala v oblasti stavitel'stva, neskôr by som to chcela zmeniť.“

Pracujúci v odbore považujú získané zručnosti počas štúdia za užitočné, avšak za nedostatočné. Otázka súladu zručností sa netýka výhradne odborového súladu ale aj súladu konkrétnych zručností absolventov pri odborovom súlade. Z odpovedí respondentov pracujúcich vo svojom odbore (na základe otázky z grafu 15), 40 % respondentov uvádza, že ich práca si vyžaduje viac ako sa naučili počas štúdia (Graf 17). Na druhej strane vedomosti a zručnosti, ktoré sa naučili počas školy sa javia ako užitočné pre takmer 80 % respondentov pracujúcich v odbore (Graf 18). Inými slovami, javí sa, že nejde o nesúlad medzi obsahom vzdelávania a požiadavkami trhu práce, skôr o nedostatočný rozsah poskytovaného odborného vzdelávania. Opäť platí, že viac informácií môžu poskytnúť školské dotazníky s otázkami pre konkrétne zručnosti v jednotlivých odboroch. Na druhej strane, nie je možné očakávať, že vzdelávací systém plne pripraví absolventov pre všetky aktuálne potrebné zručnosti, najmä v sektoroch s dynamickými technologickými zmenami. Spoluzodpovednosť zamestnávateľov za rozvoj špecifických odborných zručností je možné reflektovať najmä v duálnom vzdelávaní a praktickom vyučovaní vo firmách, pričom školské dotazníky umožnia tieto aspekty viac prebádať.

Graf 17: „Porovnaj požiadavky tvojej práce s tým, čo si sa naučil(a) na škole vo svojom odbore“. (len pre tých, čo pracujú v odbore)

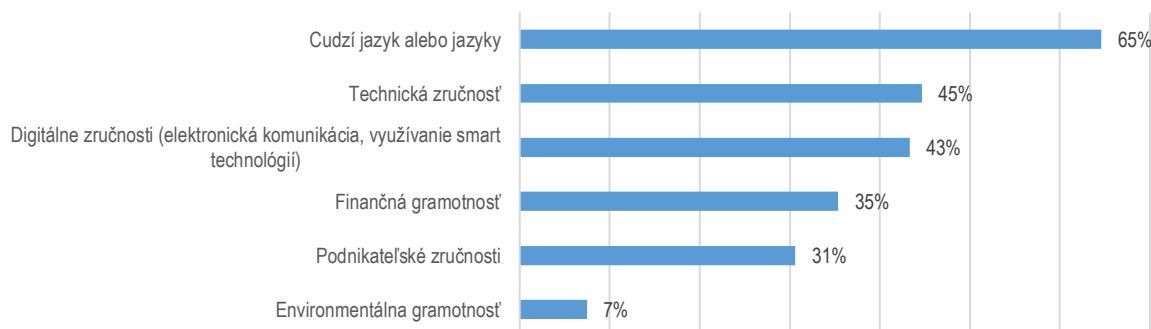

Graf 18: „Do akej miery v práci využívaš čo si sa naučil na škole vo svojom odbore?“

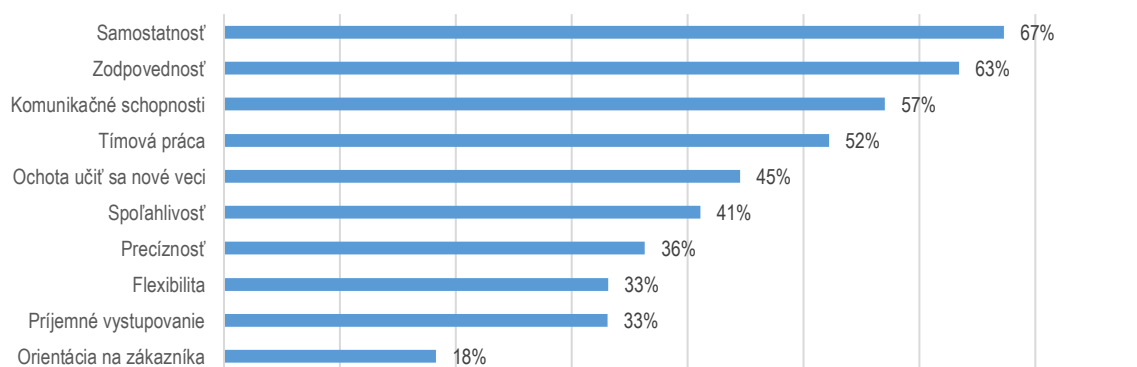
Z prenositeľných zručností sa podľa názoru respondentov javia najviac pokrytými cudzie jazyky. Prvá otázka sa týkala tvrdých prenositeľných zručností¹⁸. Takmer dve tretiny respondentov uviedlo, že sa počas štúdia učili cudzí jazyk alebo jazyky (Graf 19). Ďalšie najčastejšie uvádzané zručnosti boli technická zručnosť, digitálne zručnosti, a finančná gramotnosť. Najmenej zastúpená bola environmentálna gramotnosť.

Graf 19: Podiel respondentov, podľa ktorých uvedené tvrdé zručnosti boli súčasťou výučby na škole

V mäkkých zručnostiach dominuje samostatnosť, zodpovednosť a komunikačné schopnosti (Graf 20). Zoznam mäkkých zručností bol vytvorený na základe najčastejšie sa vyskytujúcich požiadaviek zamestnávateľov v inzerátoch uvedených na portáli Profesia.sk pre pozície vyžadujúce si stredoškolské vzdelanie a vhodné pre absolventov¹⁹. Respondenti uvádzali ich subjektívne hodnotenie na možnosť naučiť sa alebo rozvíjať tieto zručnosti počas štúdia. Najčastejšie uvádzanými mäkkými zručnosťami boli samostatnosť, zodpovednosť a komunikačné schopnosti.

Graf 20: Podiel respondentov, podľa ktorých uvedené mäkké zručnosti boli súčasťou štúdia alebo ich bolo možné rozvíjať počas štúdia

Absolventi požadujú viac finančnej gramotnosti a praxe. Na záver boli všetci respondent požiadaní, aby sami uviedli zručnosť alebo zručnosti, ktoré podľa ich názoru by mala škola viac učiť alebo podporovať. Na túto možnosť

¹⁸ Pre výber možností tvrdých zručností sme sa motivovali štúdiou „[Zručnosti pre budúcnosť konkurencieschopného trhu práce na Slovensku](#)“ z roku 2023, ktorý realizovala Republiková únia zamestnávateľov.

¹⁹ Informáciu poskytol prevádzkovateľ portálu Alma Career Slovakia.

reagovalo 47 % respondentov. Aj keď otázka smerovala na vymenovanie konkrétnych zručností, respondenti interpretovali túto možnosť na vyjadrenie širšej spätnej väzby vo vzťahu s ich skúsenosťou. Pre sumár získaných odpovedí uvádzame výskyt slov v slovných formuláciách, ktoré dopĺňame vybranými odpoveďami (Graf 21). Respondenti najčastejšie požadujú finančnú gramotnosť a viac praxe a praktických zručností. Tiež rezonuje väčšia potreba mäkkých zručností ako komunikácia a zručnosti do „života“.

Graf 21: Výskyt slov vo vyjadreniach na otázku: „Teraz, keď si už po škole, aké zručnosti si myslíš, že by škola mala učiť alebo viac podporovať?“.

Z odpovedí respondentov:

„Viac sa zaujímať o žiakov, o ich túžbach, viac workshopov, viac sa zaujímať o jednotlivcov.“ „Ako riešiť problémy a ako požiadať o pomoc bez toho aby ti dal učiteľ pocit, že si hlúpy.“

„Viac zamerané na podnikanie a zlepšovanie jedince vytvoriť si vlastný podnik (Neučiť robiť pre „niekoho“) učiť: robiť nad niekým, líderstvo.“

„Viac by mala škola venovať praxi a prepájať ju z teóriou. Nemali by sa tak často meniť učitelia na odborných predmetoch.“

„Niečo na priblíženie fungovania úradov, aby sme vedeli ako ich využívať a pod.“

„Riešenie konfliktov, práca s emóciami.“ „Vzťahy s inými ľuďmi a hlavne so sebou.“

„Mala by svojím systémom vyučovania sa viac priblížiť záujmom mladých ľudí a rozvíjať ich talent.“ „Podporovanie študentov v tom čo im ide skôr, než v tom čo musia vedieť.“

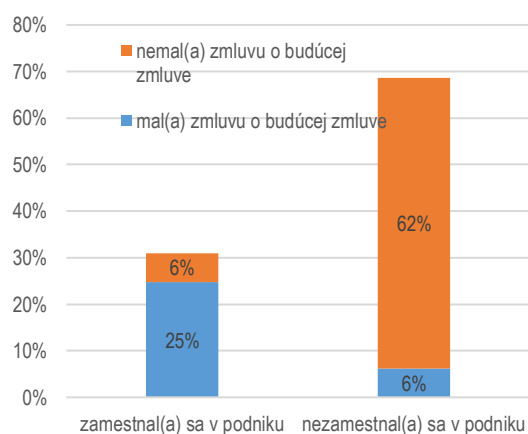
„Priniesť im niečo moderné do štúdiá, nielen zastaralé formy.“

„Ako to funguje v živote, aké prekážky tam reálne sú.“ „Ťažké situácie ktoré sa môžu stať každému.“

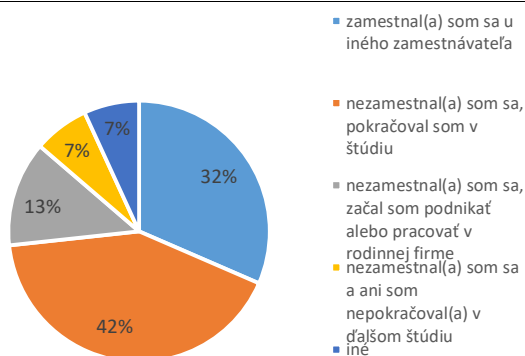
Takmer tretina respondentov, ktorí absolvovali duálne vzdelávanie, sa zamestnala v podniku, kde vykonávali praktickú výučbu. V rámci národného prieskumu je možné pridávať tematické moduly, ktoré sa môžu obmieňať v závislosti od oblastí záujmu tvorcov verejných politík alebo iných stakeholderov. V pilotnom prieskume

sme takto doplnili časť pre absolventov duálneho vzdelávania. Z celkového počtu 1767 respondentov 243 uviedlo, že mali uzatvorenú zmluvu v systéme duálneho vzdelávania (SDV). Z nich 238 odpovedí bolo možné použiť pre graf ukazujúci vzťah medzi SDV, zmluvou o budúcej zmluve a následným zamestnaním sa v podniku alebo u zamestnávateľa, kde respondent vykonával praktickú prípravu. Z dát vyplýva, že 31 % respondentov sa zamestnalo v podniku alebo zamestnávateľa, kde vykonávali prax, pričom 25 % malo zmluvu o budúcej zmluve (percentá sú z celkového počtu) (Graf 22). Medzi dôvodmi pre nezamestnanie sa v podniku dominovalo pokračovanie v štúdiu (Graf 23).

Graf 22: Respondenti v systéme duálneho vzdelávania

Graf 23: Dôvody pre nezamestnanie sa v podniku alebo u zamestnávateľa (bez zmluvy o budúcej zmluve)

Ako ďalej?

Dôraz v projektových aktivitách teraz bude na motiváciu škôl vstúpiť do tretieho piliera. Vzhľadom na nereprezentatívnosť uskutočneného pilotného prieskumu, jeho úlohu je treba vnímať skôr ako procesný medzikrok k trasovaniu absolventov na úrovni škôl. O pilotný národný dotazníkový prieskum prejavila záujem takmer tretina SOŠ (132 škôl). Z tohto pohľadu sa dá forma zberu považovať za vhodnú pre ďalšie plánované kolá trasovania absolventov SOŠ. Zároveň, dá sa predpokladať, že prezentovanie výsledkov v tejto národnej správe bude motivovať školy k vlastným zberom pre získanie detailnejších informácií. Popularizácia užitočnosti získavania spätnej väzby od absolventov zdôrazňuje odklon od doteraz hlavnej formy spätnej väzby cez externú kontrolu štátnymi orgánmi.

Do budúca treba dôrazne zvážiť výberové zisťovanie namiesto celoplošného prieskumu. Výhľadovo očakávame, že po úspešnej implementácii využívania trasovania školami cez vlastné školské dotazníky sa postavenie a forma národného dotazníka upraví a to najmä v zavedení stratifikovaného náhodného výberu pre zabezpečenie reprezentatívnosti získaných dát. Zároveň, aj keď prezentované výsledky prieskumu nie sú reprezentatívne, predstavujú sondu do skúseností absolventov stredných odborných škôl a umožňujú ďalšiu diskusiu o tematickom zábere tejto formy získavania spätnej väzby na národnej úrovni.

Pre ďalšie budovanie systému trasovania bude dôležitá skúsenosť v ďalších kolách zberu dát. Výhľadovo pracujeme aj s konceptom prepojenia prvého a druhého piliera trasovania, a to prepojením administratívnych údajov a prieskumu v národnom dotazníku. Tento krok si už bude vyžadovať výberové zisťovanie a vyriešenie ochrany osobných údajov. Technicky náročnejší zber údajov však podstatne zvýši využiteľnosť dát pri tvorbe verejných politík tým, že umožní preniesť pozorované javy na celú populáciu (napríklad vzťah medzi uplatniteľnosťou v odbore a spokojnosťou s výberom školy). Toto súčasná forma prieskumu neumožňuje – zistenia sa týkajú výhradne len respondentov. Prepojenie prvého a druhého piliera tiež prináša benefity vo forme vyššej návratnosti odpovedí, keďže citlivé otázky ako mzdy, zamestnávateľ a podobne, nie je dôležité zahrnúť do dotazníka. V neposlednom rade je možné dotazníky lepšie cieľiť, keďže pri výberovom zisťovaní administrátor má väčšiu kontrolu nad charakteristikami respondentov.

Box: K metodike a priebehu pilotného národného prieskumu

Pri tvorbe dotazníka je potrebné vo všeobecnosti zvážiť mieru detailu, ktorá ovplyvňuje dĺžku dotazníka a mieru zisťovania citlivých socio-demografických charakteristík respondentov alebo otázok umožňujúcich ich identifikáciu. Zanedbanie týchto aspektov môže znížiť mieru návratnosti. Takisto platí, že návratnosť je ovplyvnená aj užívateľským komfortom pri vyplňaní dotazníka. V pilotnej fáze druhého piliera trasovania sa vyhodnotenie týchto aspektov preklapilo do rozhodnutia vytvoriť krátky dotazník a realizovať ho cez otvorenú platformu Jotform, ktorá umožňuje vyplňanie dotazníka cez mobilné zariadenia. Rizikom tohto otvoreného prístupu zostáva nemožnosť kontrolovať presnú návratnosť, absentujúce zabezpečenie neopakovaného zaslania odpovedí a kontroly cieľovej skupiny respondentov.

Pilotný prieskum sa nere realizoval formou výberového zisťovania, link na elektronický dotazník zasielali svojim absolventom samotné školy. Doteraz väčšina stredných odborných škôl nevedla databázy kontaktov svojich absolventov. V rámci národného projektu školy, ktoré prejavili záujem o účasť na projekte, zbierali kontaktné emailové adresy svojich absolventov a v dohodnutom časovom období im zaslali link na elektronický dotazník. To znamená, že nie všetky školy mali na jeseň v roku 2024/25 kontaktné adresy pre absolventov z roku 2022/2023. Školám tak bolo umožnené využiť všetky kontakty, ktoré mali k dispozícii v čase prieskumu, a to najmä kvôli popularizácii projektu medzi absolventami na jednej strane, ale aj pre umožnenie testovania technickej stránky zberu dát pre školy.

Zber dát pomocou otvorenej aplikácie Jotform prebiehal v čase od 15. do 31. októbra 2024 a bol sprevádzaný informačnou kampaňou na sociálnych sieťach za pomoci Študentskej rady stredných škôl a informačnou podporou zriaďovateľov SOŠ, predovšetkým odborov školstva VÚC. Samotné zozbierané dáta nie sú školám sprístupnené, analýzu výsledkov vykonáva ŠIOV. V dotazníku sa nenachádza identifikátor pre školu, zdieľanie získaných údajov so školami tak ani nie je možné. Toto rozhodnutie vyplynulo z obavy možného porovnávania škôl, čo by nielen ohrozilo účasť škôl na projekte, ale by aj potenciálne viedlo k neželanému odklonu od pôvodného zámeru využitia trasovania k vytváraniu rebríčkov a pod.

Z celkového počtu 1784 získaných dotazníkov bolo vylúčených 17 dotazníkov od absolventov gymnázií. Zo zvyšného počtu 1767 dotazníkov sme v ďalšej dátovej analýze ponechali odpovede všetkých respondentov. Tam kde je to relevantné, uvádzame podiel neuvedených odpovedí pri jednotlivých otázkach. V ďalšej dátovej analýze sú ponechané údaje od všetkých respondentov, aj keď neuvádzali odpovede na všetky otázky (všetky povinné otázky boli zodpovedané). Aj keď je dobrou praxou vylúčiť dotazníky, ktoré nespĺňajú vopred určené kritéria kvality (ako napríklad podiel zodpovedaných otázok), ponechali sme všetky dotazníky. Dôvodom je, že nejde o reprezentatívny prieskum a súčasťou pilota bolo zistiť aj relevanciu, vhodnosť a formuláciu jednotlivých otázok, ktorá sa prejavuje aj podielom nezodpovedaných nepovinných otázok.

Medzi limitácie zberu aj nemožnosť vypočítať návratnosť. Z celkového počtu absolventov stredných odborných škôl v roku 2022/2023 v počte 32 519 sa v prieskume zúčastnilo 1077 respondentov. To predstavuje zachytenie 3 % cieľovej populácie. Návratnosť nie je možné určiť: nevieme počty kontaktných adries, na ktoré bol zaslaný link a javí sa, že link si absolventi z rôznych škôl medzi sebou aj zdieľali. V ďalšom kole prieskumu sa bude zvažovať dôležitosť popularizácie nástroja pre všetkých absolventov na jednej strane a zúženie zberu len na cieľovú skupinu absolventov po 15 mesiacoch od ukončenia štúdia na strane druhej. Samostatnou výzvou je trasovanie zraniteľných skupín, ktoré vypadli z formálneho vzdelávania pred ukončením aspoň stredného stupňa vzdelania. Tieto skupiny sú ťažko dosiahnuteľné bežnými prieskumami. V budúcnosti je možné zvážiť zber informácií rozhovormi, výzvou zostáva kontaktovanie tejto skupiny respondentov.

This project is co-funded by the European Union under the Slovakia Programme.

Spolufinancovaný
Európskou úniou

PROGRAM
SLOVENSKO

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VÝSKUMU,
VÝVOJA A MLÁDEŽE
SLOVENSKEJ REPUBLIKY